

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

LA CONQUESTA DE JERUSALEM PER CNEU POMPEU (63 a.C.) SEGONS EL RELAT *DE BELLO JUDAICO* DE FLAVI JOSEP

Miquel Homar Cañellas

Grau en Història

Facultat de Filosofia i Lletres

Any acadèmic 2021-22

LA CONQUESTA DE JERUSALEM PER PART DE CNEU POMPEU (63 a.C.) SEGONS EL RELAT DE BELLO JUDAICO DE FLAVI JOSEP

Miquel Homar Cañellas

Treball de Fi de Grau

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

De Bello Judaico, Jerusalem, Pompeu, Aristòbul

Tutor del treball: Francesc Ramis Darder

Autoritz la Universitat a incloure aquest treball en el repositori institucional
per consultar-lo en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats
exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor/a		Tutor/a	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☒	☐

Resum: Les campanyes militars són un dels aspectes més famosos de la civilització romana i una de les més desconeguda és la que va dur a terme Cneu Pompeu a la ciutat de Jerusalem al 63 a.C. Un període molt convuls dintre la política romana ja que està situat entre la caiguda de la República i l'inici de l'Imperi. L'autor que millor narra els fets de la campanya contra la ciutat jueva es Flavi Josep, a la seva obra *De Bello Judaico*. Per una banda, s'ha fet un estudi dels antecedents del bàndol romà i del bàndol jueu per saber que va dur a Pompeu a estar-hi en aquella zona oriental. Mentre que per l'altre, s'ha fet un anàlisi de la qüestió jueva durant la conquesta i la posterior dominació romana.

Paraules clau: *De Bello Judaico*, Jerusalem, Pompeu, Aristòbul, Flavi Josep

Summary: Romans are famous for their military campaigns, and one of the most unknown is the conquest of Jerusalem by Gnaeus Pompeius in 63 B.C. It was a turbulent period considering that episode is located between the fall of the Republic and the beginning of the Empire. The author who is the best narrates the events of the campaign against the Jewish city is Flavius Josephus in his work *De Bello Judaico*. On the one hand, this study has been made of the antecedents of the Roman and the Jewish sides to know what led Pompeius to be there in that eastern area. While, on the other hand, the Jewish issue has been analyzed during the conquest and subsequent Roman domination.

Keywords: *De Bello Judaico*, Jerusalem, Pompey, Aristobulus, Flavius Josephus

ÍNDIX

1. Introducció	1
2. Objectius	3
3. Fonts i metodologia.....	3
4. Estat de la qüestió	5
5. Flavi Josep.....	7
6. De Bello Judaico	10
7. El context romà en temps de Cneu Pompeu	12
8. El context jueu en temps de Salomé Alejandra i els seus fills.....	15
9. La Guerra Civil jueva i la intervenció romana.....	19
10. La Judea Romana	22
11. Conclusions	24
12. Abreviatures	26
13. Fonts	27
14. Bibliografia.....	27

1. Introducció

L'elecció del tema del treball correspon a un interès personal per l'època del segle I a.C., als esdeveniments polítics, socials i militars produïts al període tardorrepublikà romà específicament a la qüestió jueva del moment i els primers contactes entre ells. La intencionalitat de la realització de la tasca, a més, és fer un ús de les fonts clàssiques per tenir un millor coneixement de l'episodi del qual hem centrat el present estudi.

La franja temporal que treballem resulta d'allò més interessant tenint en compte que són temps convulsos per la República romana tractant-se d'un moment de transició entre la República (509 a.C. – 27 a.C.) i l'Imperi (27 a.C. – 476 d.C.) (López *et* Lomas, 2004, p 246). Igual que la resta de pobles del *Mare Nostrum*, ja al segle II a.C els jueus varen tenir contacte amb la Roma incipient. Aquest encontre –primerament en un període molt avançat de la república i més tard durant el poder imperial– tindrà conseqüències directes sobre la història jueva en la que es sofriran modificacions a l'*status quo* establert a la zona de Palestina (Bermejo, 2020, p. 101).

El tema escollit, la conquesta per part de Cneu Pompeu de Jerusalem segons el relat *De Bello Judaico* de Flavi Josep, doncs, l'hem de contextualitzar al segle I a.C., més concretament a l'any 36 abans de la nostre era. El present treball pretén realitzar una aproximació de l'acció militar romana amb la invasió de la ciutat de Jerusalem. Per això, a les següents línies es desglossaren els temes que es tractaran.

L'episodi treballat ens apareix a la obra *De Bello Judaico* –la guerra dels jueus, en català– el qual serà la pedra angular fonamental per a la realització de la tasca. La publicació original fou escrita a finals del segle I d.C. en idioma arameu; encara que l'obra que ens ha arribat és la traduïda al grec ja que el primer es va perdre. Es tracta d'un sèrie de llibres – set, en concret– on s'inicia amb l'episodi de la revolta dels Macabeus a l'any 167 a.C. fins els esdeveniments posteriors de la guerra de l'any 70 fins al 74 d.C. Pel tema assenyalat ens centrarem únicament en el llibre primer ja que ens narra amb tot luxe de detalls el que volem treballar. A més, també ens servirà per tenir en consideració com es desenvolupen els antecedents per arribar a la conquesta de Cneu Pompeu i el que succeirà després una vegada ja és romana.

L'autor, Flavi Josep (33 – 100 d.C.) mereix un epígraf apart degut a la inquieta vida que va tenir. És difícil interpretar l'obra d'un autor tan complex. Josep fou jueu, més exactament de casta sacerdotal, que va combatre contra Roma que després fou ciutadà romà i protegit imperial i que va escriure la seva obra en grec –la llengua habitual de la Diàspora–. Per tant,

podem afegir que *De Bello Judaico* no es tracta d'una obra perfecte la qual es susceptible de múltiples anàlisis i es possible que hagi manipulacions de tipus polític, religiós filosòfic i històric¹ (Nieto, 1994, p.30).

Com es pot veure a la cronologia, no va ser contemporani al tema tractat però sí a la conquesta de la ciutat de Jerusalem per part de l'emperador Vespasià a l'any 70 a.C. Al capítol de la seva biografia es farà no només un recorregut a la seva vida, sinó també, es tractaran als episodis esdevinguts sobre la conquesta romana de Jerusalem al 70 d.C. coetanis a ell i, en alguns casos, el tenen a ell com a protagonista.

Per una altra banda, ja treballada la vida i l'obra de l'autor, es té la intenció d'estudiar els antecedents d'ambdós bàndols per tenir una millor comprensió del succeït al 63 a.C. Així doncs, començaríem amb el context tardorromà on els episodis treballats seran de la ma de Cneu Pompeu que, iniciat amb el seu naixement a l'any 106 a.C., podrem veure els successos que ocorren fins a la conquesta i que el du a ésser allà en aquell moment. Des de la seva òptica, no només es tractarà la qüestió jueva sinó que també els revoltosos anys de la primera meitat del segle I a.C. a la ciutat de Roma, per tenir una millor contextualització.

En relació al cas jueu, l'inici dels antecedents estan traçats més enfora, concretament a l'any 167 a.C. amb l'arribada al poder dels Asmoneus que marcaran un viatge d'allò més turbulent. Des de la òptica dels diferents governadors veurem l'evolució de Jerusalem i l'augment de la seva importància al territori palestí. Tot i així, la reina jueva –Salomé Alejandra– adquirirà molta importància i comptarà fins la seva mort.

Seguidament, podrem veure a l'epígraf novè com ambdós contextos confluiran amb la guerra civil jueva entre els fills de la reina –Hircano i Aristòbul– i la posterior intervenció romana pel Cneu Pompeu.

Per finalitzar, el darrer capítol constarà amb els esdeveniments immediatament posteriors a la conquesta de la ciutat sumant-li els problemes ocasionats pel propi Aristòbul i els seus fills per a la recuperació del territori. A més, assistirem als darrers anys de la república i com aquesta casuística influiran a la Jerusalem romana.

---

¹ L'epígraf quart, l'estat de la qüestió, s'aprofundeix en aquests afers.

2. Objectius

El present treball parteix amb la premissa de que la obra *La guerra dels jueus* escrita per Tito Flavi Josep és la idònia per treballar el tema en qüestió ja que narra la història del antic estat jueu d'Israel i, per tant, ens pot ajudar a aconseguir els objectius que ens plantegem.

Davant el tema escollit, la conquesta de Jerusalem per part de Cneu Pompeu segons el relat *De Bello Judaico* de Flavi Josep, trobem que aquesta tasca té una sèrie propòsits que s'aniran dissipant a mesura de que es vagi treballant.

Així doncs, en primer lloc, es té la intenció de presentar a l'autor amb una extensa biografia per, entre d'altres coses, investigar a una veu autoritzada que hem de tenir en compte, sumant-hi, a més, les seves diferents tasques i publicacions. La seva extensa vida influí amb el tema tractat.

En segona instància, es cerca profunditzar el context jueu del moment (segle I a.C.) fent un recalcament amb la figura de la reina jueva Salomé Alejandra i prendre en consideració la guerra civil que esdevindrà *a posteriori* en la que es durà a terme entre els fills d'ella pel control del territori.

El tercer objectiu que es vol assolir amb el treball és estudiar com va ser el contacte romà-jueu i com finalment va tenir lloc una guerra on els romans aconseguiren el control del territori posant punt i final al darrer territori jueu fins la creació d'un nou a la meitat del segle XX.

En darrer terme, es té la intenció d'analitzar la victòria militar romana i la seva posterior annexió del territori amb tot el que suposa: canvi de govern i de les institucions, noves polítiques, romanització i d'altres qüestions.

Per concloure l'apartat, cal esmentar que a les conclusions de la present tasca estaran comentats detingudament tots els objectius punt per punt per una millor assimilació dels conceptes que s'han volgut treballar.

3. Fonts i metodologia

El treball fa que l'epígraf de fonts i metodologia adquireixi molta importància i és vital posar en relleu les diferents qüestions sobre les ambdues empreses.

En primer lloc, cal fer una diferenciació entre les fonts que són primàries de les que són secundaries. Per l'estructura del treball i pel compliment dels objectius establerts, seran les fonts primàries les que gaudiran de tot el protagonisme. Partim de la base, doncs, de que la pedra angular de la tasca és precisament *De Bello Judaico* de Flavi Josep. Aquesta font serà

sens dubte la més treballada i el seu estudi s'antulla imprescindible per a la realització de la tasca. La versió emprada és la publicada a l'any 1997 per la Editorial Gredos a la ciutat de Madrid. L'edició escollida disposa d'una introducció i unes notes realitzades per Jesús Mª Nieto Ibáñez que servirà per nodrir i postillar els diferents apartats treballats. Sense deixar la secció de les fonts primàries, es vol afegir que a mode de complementació, s'ha determinat fer ús d'altres publicacions de l'autor que ens ocupa. Així doncs, les obres clàssiques que també s'empraran són *Antiguitats jueves* i *Autobiografia* on també s'utilitzarà els proemis. Aquestes ens permetran augmentar el nivell d'informació que potser falti a *De Bello Judaico*; encara que, cal mencionar, el propi Josep realitzà les obres connectades entre sí. Per finalitzar l'ús de fonts primàries, a mode de que quedi més complet, s'utilitzaran altres obres d'autors clàssics com Estrabó –amb la seva obra *Geografia* – o Plutarc –amb *Vidas Paralelas*– per tractar de comentar.

En segona instància, també s'utilitzaran les fonts secundàries. La intenció de l'ús és bàsicament per entendre millor altres aspectes importants com podria esser el context del tema tractat d'ambdós bàndols –on els manuals amb la temàtica de història de Roma i la d'Israel seran els dominants–, les biografies dels personatges més rellevants –com podria ser de l'autor o Cneu Pompeu– o les conseqüències directes posteriors a la conquesta de la ciutat de Jerusalem. Altres fonts que s'emprarà són, sens dubte, aquelles on apareix informació més precisa i detallada. A més, també es farà ús de bibliografia internacional –sobretot anglosaxona– per així tenir el prisma més ampli. Per finalitzar, afegir que també es consultaran obres realitzades a l'actualitat per així poder tenir present els estudis més recents.

Una vegada haver fet una breu explicació sobre l'ús de les fonts, cal fer un comentari amb relació la metodologia que, com ja s'ha deixat entreveure en el bloc de fonts, *De Bello Judaico* serà l'obra per excel·lència del present treball i, per tant, marcarà la seva estructura.

Després dels imprescindibles aspectes formals, és farà un epígraf sobre la vida i obra de l'autor que estem treballant, Flavi Josep, i un altre capítol comentant els aspectes fonamentals de *La guerra dels jueus*. Per tenir clar la importància que tenen aquest dos blocs en el desenvolupament propi de la present tasca. Posteriorment, posa en relleu en primer lloc, el context romà on es parlarà de la figura de Cneu Pompeu i de la conjuntura romana a orient; mentre que, per l'altra banda, es treballarà la circumstància jueva on Salomé Alejandra i els seus fills tindran un paper preponderant. Una vegada exposat els dos bàndols confluiran ambdues històries en la campanya romana on es treballarà el *modus operandi* romà per a la conquesta de la ciutat de Jerusalem i els intents de defensa dels seus habitants. Per acabar, es

té intenció d'exposar els fets que succeeixen una vegada la presa de Jerusalem es total i com el poder romà la controlarà.

4. Estat de la qüestió

Ha estat necessari tenir en compte la realitat historiogràfica de la conquesta de Jerusalem per part de Pompeu (63 a.C.), atenent a algunes de les publicacions que s'han escrit sobre el mateix.

En primer lloc, hauríem de posar el focus sobre l'autor, Flavi Josep. L'autor jueu (37 – 100 d.C.) ha estat objecte d'estudi, juntament amb la seva obra *De Bello Judaico*, al llarg de la història arribant als nostres dies. La seva figura enigmàtica, el recorregut que fa i les obres en ma fan que es plantegin una sèrie de preguntes sobre la veracitat dels fets que narren. La casuística del canvi d'idioma en la obra –explicada de forma més extensa a l'epígraf sisè *De Bello Judaico* de la present tasca– fa que hagin sortit estudis com per exemple la del historiador Gōheo Hata, expert en el la història del judaisme i cristianisme, amb el seu l'article “*Is the Greek Version of Josephus?*” (1985) posant a l'epicentre el dubte si realment va ser ell qui la va escriure. La realitat és que només ens ha arribat la traducció en grec, ja que la versió en arameu es va perdre. En aquest sentit, hem de tenir en compte una veu autoritzada com va ser la de Yitzhak Baer un historiador que a la seva publicació Jerusalem “*in the times of the Great Revolt*” (1971) deixa en entre dit si realment l'obra en arameu va existir. A més, en relació a l'obra en grec, l'historiador francès Jean Bernadi apunta en *de quelques semitismes de Flavius Josèphe* (1987) que es nota l'esforç en aconseguir un estil atractiu i retòric amb un lèxic rigorosament grec deixant d'emprar els mots semítics usuals a les obres de la literatura judeo-hel·lenística.

Per tant, el debat continua estant present. Malauradament els estudis sobre la seva persona són escassos i ens falta una mica de llum per intentar esclarir les preguntes plantejades per alguns dels historiadors que hem anomenat.

Per una altra banda, cal veure els estudis que s'han fet de l'obra al llarg de la història. Per començar, hauríem de parlar del significat de l'obra. En aquest sentit, Shaye Cohen a la seva obra *Josephus in Galilee and Rome: His vita and deveopment as a historian* (1979) on fa un estudi de l'obra que treballem considerant-la destinada per un públic romà o pagà. A més es considera que la obra es tendenciosa i poc objectiva, tenint en compte el context en el que l'autor va escriure-la, segons els estudis de l'historiador català Pere Villalba en *The Historical Method of Flavius Josephus* (1986).

En relació a les versions fetes *a posteriori* a *De Bello Judaico* ens trobem, en primera instància, una paradoxa. Tot i que l'obra anava dirigida per un públic jueu i pagà-romà va trobar la importància en els ambients cristians. Els escriptors cristians són els que més han treballat la obra ja que el judaisme oficial l'ha ignorat ja que no han volgut comptar amb un traïdor² (Nieto, 1994, p. 40). Els autors cristians ja en el segle IV varen fer una traducció de l'obra de la ma de Rufino de Aquilea (Nieto, 1994, p.44).

Mentre que l'oblit jueu durà fins el segle XVI, on apareixeran les primeres traduccions en hebreu dels texts originals de Josep. Tot i així, hem d'esperar fins la dècada dels vint del segle passat per veure la primera versió en hebreu de *la guerra dels jueus* a Varsovia per J. N. H. Simchoni. No obstant, cal afegir que a l'època de l'Edat Moderna, nombrosos autors jueus faran el propi però amb les llengües vernacles a fi de donar suport per finançar una identitat en front als estats europeus (Nieto, 1994, p.41).

Tot i així, no podem fer un recorregut històric de l'obra sense parlar del *Josippon* d'autor desconegut on ens han arribat tres recensions diferents i que posteriorment s'ha traduït a altres idiomes. Fins el segle XIX, l'obra fou pràcticament l'únic nexa entre els jueus i l'obra original publicada de Flavi Josep. Cal dir que els esdeveniments històrics, socials i polítics dels jueus en el segle XX han dut a la utilització, inclòs explotació, de la vida i obra de Josep (Nieto, 1994, p.42).

Per finalitzar, l'epígraf de l'estat de la qüestió hem de tenir en compte la transmissió de l'obra, amb manuscrits. L'inventari complet de tots els coneguts de Flavi Josep abastaria una llista de més de cent testimonis, lo que evidencia la fama i la difusió a llarg de tota l'Edat Mitjana, tant la bizantina com a l'Europa occidental.

Dels manuscrits que contenen completa l'obra fonamentalment son aquells que han estat emprats per l'edició de B. Niese, text que tenim nosaltres gràcies als següents còdex. *Codex Parisinus Graecus* de 233 fulls; segles X-XI. *Codex Ambrosianus Graecus* de 69 fulls; segle XI. *Codex Marcianus Graecus* de 321 fulls; segles XI-XII. *Codex Laurentianus* de 363 fulls; segles XI-XII. *Còdex Vaticanus Graecus* de 221 fulls; segles X-XI. *Còdex Palatius Graecus* de 221 fulls; segles XI-XII. *Còdex Urbinas Graecus* de 291 fulls; segle XI. Aquests set còdex són importants perquè són els que contenen el text de l'obra segons la trobem a les edicions modernes. A més, els autors afirmen que les quatre primeres anomenades són millors que les tres últimes.

---

² Explicat al epígraf cinquè, la vida de Flavi Josep.

Continuem amb B. Niese el qual cita d'altres testimonis com el *Codex Laurentianus*, de 225 fulls, segle XII; el *Codex Philipicus* o *Chentalamensis* del segle XII; *Codex Vossianus Graecus*, 138 fulls; segle XV, els quals serviren per complementar (Nieto, 1994, p. 50).

5. Flavi Josep

L'argument que apareix a *De Bello Judaico* no es pot entendre si no es té en compte la vida i obra del autor i, sobretot, el context històric i polític en el que està situat. Tenint en compte que està enquadrat en el segle I d.C.; Roma es trobava de ple en els inicis de l'alt imperi. La primera meitat de segle, la dinastia en el poder regi era la Julia Claudia, la qual va posar punt i final amb el darrer emperador, Neró, que es suïcidà el 9 de juny de l'any 68 (López *et* Lomas, 2004, p.382). Una nova guerra civil esdevingué a la Ciutat Eterna entre tots els partidaris, Galba, Oton i Viteli. El vencedor fou Vespasià –destinat a la zona oriental de l'imperi per reprimir la primera revolta jueva– i amb ell s'inicià la dinastia dels flavis (López *et* Lomas, 2004, p.383)

Davant el breu context comentat, Yosef ben Matityahu, més conegut com Tito Flavi Josep, va néixer el primer any del regnat de Gai César, és a dir, Calígula, en l'any 37 ó 38 d.C. En referència al lloc de naixença, no ens ha arribat amb exactitud, encara que podria esser a la pròpia Jerusalem. Pel que fa a la seva ascendència, el propi Flavi Josep a la seva obra *Autobiografia* es mostra orgullós de les arrels que té. El seu pare, anomenat Maties, va exercir com a sacerdot i aquest fet fa pensar als historiadors que la residència familiar fou la ciutat del Temple. La família paterna sembla que va ser saducea³; mentre que la materna estava relacionada amb els Asmoneus⁴ els quals varen aportar summes sacerdots i monarques al poble d'Israel (García, 1994, p.9).

L'educació de Josep la va rebre juntament amb al seu germà, Maties, on prest destacà, ja que realitzà grans progressos demostrant tenir bona memòria i un ús esplèndid de la seva intel·ligència (*Aut.* I 8). De nin, superada l'edat del seu Bat Mitzvá⁵, ressaltava tant amb els estudis que sacerdots i personatges il·lustres de ciutat acudien a demanar la seva opinió en diferents qüestions (*Aut.* I 9). Cal esmentar que l'ensenyament que va rebre fou concorde amb la seva condició de família sacerdotal i sense cap mena de problema econòmic per realitzar

---

³ Grup religiós d'origen semític relacionat amb Sadoc, summe sacerdot en temps del rei David. Se'ls presentava pertanyents als estrats més rics i aristocràtics i fidels fonamentalistes de la Bíblia. (Bermejo, 2020, p.130-131).

⁴ Dinastia successora dels macabeus els quals aconseguiren establir-se amb un regne fort a l'actual Israel i que tenien excel·lents relacions diplomàtiques amb els monarques hel·lens (Bermejo, 2020, p. 97).

⁵ Celebració que marca el salt del creient jueu de la infantesa a la majoria d'edat (García, 1994, p.10).

l'empresa. Va ser en aquesta època on va aprendre a escriure en llengua grega, idioma en el que escriurà totes les seves obres (García, 1994, p.10).

Durant la seva adolescència, va voler explorar les diferents sectes que havia en aquell moment i, és per això, que va voler estudiar-les i conèixer-les per elegir la millor d'elles (*Aut. I 10*). Cap de les sectes on va formar part va satisfer a un inquiet Josep que va acabar per seguir a un santó del desert anomenat Bano. Amb ell va estar els tres següents anys, és a dir, fins els dinou anys; per tant, entre l'any 56 ó 57 va tornar a la ciutat de Jerusalem. A la seva tornada es va decantar pel grup dels fariseus⁶ que és la que més s'aproxima a la que els grecs l'anomenen la secta dels estoics (García, 1994, p.11).

Tot i que la seva elecció fou una secta nova per la seva família, cal dir que no es sap si aquesta decisió li va implicar problemes dintre del seu cercle més pròxim. Tot i així, en el primer lustre de la seva vintena d'anys ja representava papers religiosos-polítics de rellevància (García, 1994, p.11). Actualment, no es sap en certesa màxima quines foren les pràctiques desenvolupades per Josep en els seus primers anys de joventut adulta, encara que sens dubte va realitzar altes funcions relacionades amb el servei al Temple (García, 1994, p.12).

Amb vint-i-sis anys d'edat, ja en els temps de l'emperador Neró al voltant del any 63 ó 64, les autoritats de Jerusalem van requerir el seus serveis per solucionar un problema diplomàtic amb Roma. Els problemes del prefecte, Fèlix, amb alguns dels sacerdots empresonats va fer que Josep prengués part en el destí (*Aut. I 13*). Al seu viatge es complicà degut al enfonsament del vaixell on viatjava (*Aut. I 15*). Gràcies al seu rescat d'un vaixell de Cirene el qual es va escapar i arribà a Dicercaquia on per mitjà d'un intermediari trobà a la dona del César a la qual li pregà l'alliberament dels sacerdots empresonats (*Aut. I 16*).

Finalment, realitzada la seva missió amb resultat positiu, Josep va haver de tornar a Jerusalem amb un prestigi notori encara que les relacions entre Roma i la província de Judea començaven a tenir unes circumstàncies d'allò més preocupants que abocarien a la rebel·lió i una posterior cruel guerra (García, 1994, p.15). A la tornada, Josep va advertir dels perills a tota aquella gent que es volia rebel·lar contra els romans, amb la intenció de contenir-los i convèncer-los (*Aut. I 17*).

Estant en contra de les hostilitats entre els jueus i els romans, l'imparable esclat revolucionari va fer que prengués partit i assumí la seva responsabilitat (García, 1994, p.16). Després de les conversacions pertinents amb els pontífexs jueus i amb els caps dels fariseus,

---

⁶ Grup religiós jueu identificats per la importància que li donaven a les tradicions ancestrals que no havien estat recollides per les Escripures (Bermejo, 2020, p. 128-129).

la por s'apoderà d'ells i del propi Flavi Josep quan varen veure el poble aixecat en armes. Amb aquest context, esperaven que Gesio, el qual fou procurador romà de Judea i un dels principals motius de la revolta jueva a Jerusalem (*A.J.* XVIII 23), no tardés amb arribar amb les seves forces i dissipar la revolta (*Aut.* I 23). Contra tot pronòstic les forces jueves aplacaren a les romanes, i això suposà un eufòria desmesurada que sens dubte marcà l'esdevenir de la guerra. Encara que aquestes primeres victòries, no varen convèncer a Josep ja que continuava no estant-hi a favor de la contesa. Aquestes dubtes en la que estava endinsat, sumat a la seva oposició al principi com hem comentat, suposaren que Josep estigués molt vigilat pels seus, ja que el presentaven com un claudicant i un traïdor a la causa jueva (García, 1994, p.18). És en aquest moment on Josep es traslladat a la Galilea per assumir el govern i el comandament militar suprem. En aquesta regió tingué una problemàtica entre la població: no tots s'havien rebel·lat i això provocà enfrontaments també entre ells (*Aut.* I 32). Tot i així, sabien que tenien un enemic en comú: els romans; és per això, que Josep va iniciar els processos de construcció de murades a les ciutats més importants de l'Alta i la Baixa Galilea (*Aut.* I 71). Posteriorment, se'l va requerir a la ciutat de Jotapata on juntament amb tres mil guerrers partiren cap allà per poder defensar-la dels atacs (*Aut.* I 234).

A l'any 66, Roma intensificà la seva presència i designà al jove general Vespasià al capdavant de les operacions i va fer acte de presència al nord de Palestina. Josep, per la seva banda, com s'ha comentat, es troba en una problemàtica difícil de gestionar (García, 1994, p.19). Endinsat en aquesta cruïlla, els romans assetgen la ciutat de Jotapata i, finalment, la prenen per a continuació empresonar a Josep (*Aut.* I 412). Durant el temps a la presó, va ser tractat amb molta atenció i gran respecte per part de Vespasià (*Aut.* I 414) i passà de captiu a protegit per part de les forces romanes veient a Josep una via per solucionar el conflicte (García, 1994, p.22).

A més, dos esdeveniments canviaren la sort de l'ex líder de la resistència jueva: en primer lloc, la reducció en intensitat a la guerra dels jueus i, en segona instància, després de la mort de Neró, es va dur a terme una breu guerra civil romana entre els pretendents on finalment Vespasià accedí al principat. Així doncs, el seu protector era ni més ni manco l'emperador i el fill d'aquest, Tito, amic del propi Josep (García, 1994, p.23).

La campanya romana contra Jerusalem i els altres baluards de resistència arribava a la seva fi després d'una llarga guerra de quatre anys (*Bell.* V 367). Per Josep això suposava una oportunitat per tornar a casa encara que fou en companyia dels enemics i treballant a favor

d'ells. Josep actuà una vegada més com a intèrpret per negociar la rendició jueva. No va ser ben rebut pels seus paisans ja que el consideraven un traïdor a la causa (*Bell.* V 367).

Josep va rebre terres de la planícia costera per part de Tito i quan tornaren a Roma li convidà al seu propi vaixell (*Aut.* I 422) mentre que a l'arribada a la ciutat eterna, Vespasià li va obsequiar amb allotjament a la casa on habitava abans de ser emperador, li assignà la ciutadania romana i una premsió anual (*Aut.* I 423).

Els darrers anys de vida de Josep els visqué a Roma, deixant enrere definitivament la Palestina de la seva joventut, als trenta-tres anys, baix el mecenatge dels emperadors. Dedicà els seus darrers decennis de la seva vida a narrar tots els fets que havia estat testimoni i a divulgar i enaltir les tradicions d'Israel. Així doncs, és en aquest moment on escriu *De Bello Judaico* (La guerra dels jueus), *Antiguitats judaiques*, *la Autobiografia i Contra Apión* (García, 1994, p.25).

Tot i que al llarg de la seva vida es casà nombroses vegades, cal dir que amb l'esposa alexandrina, el nom de la qual no ens ha arribat, va tenir el seu primer fill, Hircano, nascut el quart any del regnat de Vespasià, és a dir, en l'any 73 ó 74 (*Aut.* I 5); mentre que els altres nadons no aconseguiren sobreviure (García, 1994, p.26).

Després del seu divorci, del qual es desconeixen les causes, Josep es tornaria a casar amb una dona procedent de l'illa de Creta, jueva d'origen i filla de pares eminents, els més importants del país. Amb ella va tenir dos fills més, Just i Simònides –també anomenat, Agripa– (*Aut.* I 427).

Josep va seguir fidel a l'amistat i el beneplàcit de Vespasià i res canvià quan Tito va accedir al tron, i, més tard, amb Domicià. Durant l'època d'aquest darrer, té intenció d'escriure quatre obres sobre el concepte que tenen els jueus sobre Deu així com de les seves pròpies lleis; malauradament, to bé no les va realitzar mai o no ens han arribat als nostres dies (*A. J.* XX 258). Finalment, en els temps de l'emperador Domicià, es perd el rastre de Josep, per tant, no tenim del tot clar el lloc ni l'any de la defunció així com la causa (García, 1994, p.27).

6. De Bello Judaico

Com s'ha mencionat a l'epígraf de fonts i metodologia, ha tingut com a peça fonamental la obra *De Bello Judaico*. No és pot tractar el tema de la conquesta de la ciutat de Jerusalem per Cneu Pompeu sense abans haver fet un breu comentari dels aspectes formals de l'obra en qüestió segons alguns autors.

Flavi Josep escriví l'obra originalment en la seva llengua materna, l'arameu, al voltant dels anys 75 i 76; però, malauradament, no ens ha arribat fins els nostres dies. La versió que si es conserva i que s'han fet infinitat de traduccions fou la que va escriure en l'idioma grec, amb la qual, tal i com comenta a diferents publicacions, va necessitar certa ajuda (*Con.* I 50).

La guerra dels jueus està compost per set llibres que corresponen amb el pla de l'obra traçat pel propi Josep. El relat de la guerra pròpiament dita, la trobem en els llibres III al VI; mentre que el I i II és un resum dels esdeveniments anteriors i, per acabar, el llibre VII tracta d'un afegit amb les darrers operacions militars a Palestina, Egipte i Cirene i els honors rebuts pels Flavis a Roma (Nieto, 1994, p.22).

Així doncs, la historia comença amb la revolta dels Macabeus del 167 a.C. fins la mort d'Herodes al 4 a.C., suposaria el *llibre I* (Nieto, 1994, p.23). El *llibre II* abasta des de el 4 a.C fins al 66 d.C. on es narren els fets dels successors de n'Herodes, Aquelao, Antipas, Filipo, Agripa I i Agripa II, i els primers procuradors romans. El *llibre III* es centra amb la campanya romana a Galilea fins la tardor del 67, amb l'arribada de Vespasià a la regió. El *llibre IV* fa un recull dels esdeveniments de finals de l'any 67 fins, de nou, la tardor del 69 que tracten sobretot la situació política a Roma i Jerusalem i la conquesta dels principals bastions de la zona de Judea. El *llibre V* consta del setge de Tito a la ciutat de Jerusalem fins el juny de l'any 70. El *llibre VI* ens parla de la caiguda de Jerusalem i la destrucció del temple. Finalment, el darrer llibre consta dels epílegs de la guerra de l'any 70 fins al 74 d.C. (Nieto, 1994, p.24).

Fet el recorregut històric de totes les publicacions dintre la mateixa obra, cal esmentar, com ja s'ha comentat anteriorment, que Flavi Josep a la seva obra *Antiguitats Jueves* (XXII 267-268) anuncia que continuarà els relats fins l'any 94. Malauradament, l'autor mai ho durà a terme.

En relació amb les fonts sobre Josep per fer l'obra en qüestió, el propi autor manifesta en el proemi que la seva presència directe en alguns fets narrats constitueixen el ingredients fonamentals de la seva historia; encara que són diverses fonts les que ha emprat al llarg d'aquests set toms, que, malauradament, excepte excepcions, no els anomena (Nieto, 1994, p.25).

Per els esdeveniments de la guerra cal postillar que l'autor es va basar amb observacions personals, relats de trànsfuges o d'altres testimonis d'origen jueu; mentre que les fonts escrites que va revisar foren *Memòries* o *Comentaris* dels emperadors romans que participaren a la guerra (Nieto, 1994, p.26). Per altres circumstàncies, cal recordar que Josep durant la seva

llarga estància a Roma va tenir accés a documentació política i militar sobre Palestina als arxius oficials (Nieto, 1994, p.28).

Per finalitzar, amb el significat històric que ha tingut *De Bello Judaico*, cal esmentar que la tradició jueva ha tingut un gran pes en Flavi Josep, però no manco que el seu compromís en Roma. Per tant, és difícil assegurar que els fets que conta l'autor siguin els que van succeir o, al manco, si va modificar-los (Nieto, 1994, p.30).

7. El context romà en temps de Cneu Pompeu

La història de l'Antiga Roma compren una època molt extensa, com ja s'ha explanat a la introducció. En aquest cas, l'epígraf ens situem a la etapa republicana –la segona de les tres que tindrà Roma–. Amb les següents línies es farà un recorregut dels esdeveniments polítics-militars del segle I a.C. de la ma de Cneu Pompeu Magne⁷. Des de la seva figura, podrem veure els canvis que sofreix Roma, quin impacte té en el Mediterrani oriental i sobretot quins són els antecedents que el durant fins el setge de la ciutat de Jerusalem al 63 a.C.

Així doncs, ens situem en els darrers seixanta anys de la República romana els quals foren vertiginosos, crucials i cruents. Les sacsejades violentes que va sofrir l'entramat institucional van fer que els seus protagonistes passin a la història, com es el cas de Pompeu (López et Lomas, 2004, p 183).

Pompeu va néixer el 29 de setembre de l'any 106 a.C. El seu pare fou Cneu Pompeu Estrabó⁸ el qual des de ben jove li inculcà una educació i un entrenament de caràcter militar. De fet, la primera acció militar que va tenir va ser al servei del seu pare durant la Guerra Social (90 – 88 a.C.) (Fields, 2012, p 6). Fou con conflicte bèl·lic on els *socii*⁹, després de donar ajuda a la metròpoli per expandir-se, demanaven la ciutadania romana amb tots els beneficis que comporten. La paradoxa és que tot i que els romans guanyaren la guerra, es varen veure obligats a concedir al vençut el que reclamava mitjançant *la llei Julia de civitate*¹⁰ (López et Lomas, 2004, p.123-124).

---

⁷ El *cognomen* “magne” significa “el gran”, es tracta d'un homenatge a Alexandre Magne. El va assumir a l'any 81 a.C. (Hornblower et Spawforth, 1999, p.1215).

⁸ Fou cònsol a l'any 89 a.C. en plena Guerra Social (90 – 88 a.C.) (Hornblower et Spawforth, 1999, p.1217).

⁹ Foren els aliats de Roma de la Península Itàlica. La conquesta romana de Itàlia va esdevenir un sistema de aliances militars on les comunitat natives es mantenien independents, però a la pràctica aquesta sobirania s'anava reduint (Hornblower et Spawforth, 1999, p.1418).

¹⁰ La llei mitjançant la qual atorgava la ciutadania romana a tots aquells, llatins i aliats, que no varen estar en armes contra Roma (López et Lomas, 2004, p.125).

Amb la mort del seu pare a l'any 87 a.C., Pompeu heretaria no només la propietat privada més extensa de tota Itàlia, sinó que també la seva impopularitat (Fields, 2012, p 6). Durant règim de Cornelius Cinna¹¹, Pompeu va quedar-se a Itàlia però discretament es va dirigir al campament de Cinna on finalment s'amagà. Com no es va saber d'ell, va córrer per tot el campament de que Cinna havia donat mort a aquell jove. Els seus detractors s'armaren i varen anar contra el propi ell i el mataren (*Plut.* V 5).

A l'any 88 a.C. s'iniciaria la primera guerra civil romana que duraria fins l'any 82 a.C. entre Caius Marius¹² i el propi Sila. Durant aquesta, a la primavera de l'any 83 a.C., les legions de Sila amb l'ajuda de Pompeu desembarcaren a la ciutat de Brundisium¹³ sense oposició on les famílies sortiren a la recerca de Sila per aconseguí un millor *status* (Fields, 2012, p 7). Cal dir que aquesta casuística es repetiria al llarg de la guerra. Pompeu, per la seva banda, havia erigit un exèrcit de tres legions on molts dels soldats eren antics servents del seu pare (*Plut.* V 6).

La batalla decisiva es lliurà el 2 de novembre del 82 a.C a les murades de Roma i suposà una victòria total de Sila, mentre que Marius es va suïcidar (*Plut.* III 32). S'inicià un període a Roma on la seva política ja no es coneixia pel seu comprimís i es començà un extermini dels detractors de Sila, antic aliats de Marius (Fields, 2012, p 10). Per la seva banda, Pompeu, el qual es guanyà la confiança de Sila, va rebre l'*Imperium*¹⁴ (López et Lomas, 2004, p.190).

Després de la primera guerra civil, Sila es va proclamar dictador a perpetuïtat iniciant aquesta nova etapa en la història romana tardorrepublicana al voltant de l'any 81 que duraria fins la seva abdicació a l'any 80 a.C. (*Plut.* III 33-34).

Si la qüestió dels itàlics havia enverinat la política romana dels anys vuitanta, ara en els setanta, aquell lloc ho ocuparà l'herència de Sila (López et Lomas, 2004, p.196). La realitat es que eren temps convulsos, però nosaltres només ens centrarem a la figura de Pompeu. A la dècada dels setanta, un antic partidari de Marius, Sertorio, el qual la província d'Hispania Citerior li havia estat assignada, va esdevenir heroi local. Davant la crueltat de Sila, tot i la seva mort, va fer la guerra contra Roma donant pas a una guerra que duraria fins l'any 72 a.C. (López et Lomas, 2004, p.197).

---

¹¹ Patrici, de família no molt destacada, lluità contra els socii i contra Sila. Fou consol des del 87 fins el 84 a.C. (López et Lomas, 2004, p.125).

¹² Fou cònsol durant set anys (Hornblower et Spawforth, 1999, p.925).

¹³ L'actual Brindisi, al sud de la Península Itàlica.

¹⁴ Poder suprem que implicava el comandament de guerra i la interpretació i execució de les lleis (Hornblower et Spawforth, 1999, p.751).

El senat va emetre la ordre d'enviar a Pompeu per aplacar les revoltes d'Hispania (Cid, 2011, p.52). El general adquirí una gran experiència militar en aquesta guerra la qual acabà quan les tropes consulars varen adquirir avantatge damunt les de Sertorio que, finalment fou assassinat a Osca (*Plut.* V 20).

A l'arribada de Pompeu a Itàlia es va trobar que la tercera guerra servil (73 – 71 a.C.) ja havia esclatat amb Espartac al capdavant de les operacions (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.1433). El senat va perdre confiança amb Cras i va ordenar a Pompeu a aplacar la guerra. Cras, per la seva banda, no estava disposat a que Pompeu es dugués la glòria per tant realitzà una darrera ofensiva, derrotant-lo. Pompeu just arribà per tallar la fugida dels esclaus cap el nord i participar a en càstig (López *et* Lomas, 2004, p.199).

Una carrera tan extraordinària al servei de la oligarquia silania devia per la força merèixer una molt bona recompensa. Un decret del Senat va permetre a Pompeu, el qual no havia fet cap magistratura, presentar-se com a candidat al consolat amb només trenta-sis anys (López *et* Lomas, 2004, p.200). Així doncs, fou elegit cònsol junt amb Cras (Cid, 2011, p.53).

Paral·lelament als esdeveniments comentats a la zona occidental i central del territoris romans, a la zona est s'estava duent a terme la tercera guerra midriàtica (74 – 65 a.C.). Mitriàdes VI, rei de Ponto¹⁵, fou l'enemic més perillós de Roma de l'època. Els seus extensos dominis feien de Mitridates VI, el nou enemic romà (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.990).

L'espina que va fer esclatar la guerra fou el no compliment de la pau de Dárdano¹⁶ per part del Senat romà, considerant-lo un pacte privat entre ell i Sila. Així doncs, el rei del Ponto és declarà aliat de Sertori a la primavera del 73 a.C. i atacà des de Bitinia¹⁷ –la qual ja pertanyia a Roma degut al testament de Nicomedes IV¹⁸–, precipitant la guerra. El Senat romà reaccionà ràpid i en primera instància envià al cònsol Luci Licini Lúcul i el general Pompeu (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.991).

Lúcul posà cercol a Mitridates a Cyzicus i el va fer retirar-se a Ponto, amb moltes pèrdues. A finals de l'any 73 a.C., Lúcul entrà a Ponto i Mitridates va anar a cercar refugi al territori del seu gendre Tigranes de Armènia. El cònsol romà negocià amb el rei armeni sol·licitant-li l'entrega del seu sogre i es negà. Per tan, es va iniciar la campanya de conquesta d'Armènia tomant la seva capital al 69 a.C.

---

¹⁵ El regne de Ponto fou fundat per Mitridates I a final del segle IV a.C. i va pertànyer sempre independent de les monarquies hel·lenes. Està situat a la zona d'Àsia Menor (García *et* García, 1991, p.14-15).

¹⁶ Pau firmada entre el dictador Sila i el rei de Ponto que suposà el fi de la segona guerra midriàtica (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.400).

¹⁷ Petit regne situat a la Capadòcia. (García *et* García, 1991, 17).

¹⁸ Rei de Ponto (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.1043).

Mitridates escapà i es dirigí cap a Ponto amb la intenció de recuperar-ho. Les tropes romanes s'afanyaren per tornar però no arribaren a temps per impedir la derrota a la batalla de Zela als llegats que havia deixat (López *et* Lomas, 2004, p. 208). A l'any 66 a.C., l'animadversió que hi havia entre els legionaris amb Lúcul va fer que el van deposar per Cneu Pompeu amb la intenció de posar punt i final a la llarga guerra (*Plut.* V 30).

Després de Zela, Mitridates aconseguí de nou recuperar Ponto i també Capadòcia, encara que aquests avanços just foren un miratge. Pompeu va anar-hi amb amplíssims poders, acompanyat d'un nombrós i experimentat exèrcit que, a més, era molt fidel al seu general. El rei de Ponto fugí de nou a Crimea i, davant la revolta del seu fill, Mitridates es va suïcidar al 63 a.C. (López *et* Lomas, 2004, p. 209).

Una vegada finalitzada la guerra, Pompeu es convertia en el màxim general romà, salvador de l'estabilitat oriental del territoris romans (Cid, 2011, p. 54). La intenció de Pompeu fou establir la zona de Síria, però un incident entre germans pel tron a Judea va provocar el canvi de plans i es dirigí cap allà amb la intenció de treure alguna cosa de profit (Crook *et al.*, 2006, p. 260).

8. El context jueu en temps de Salomé Alejandra i els seus fills

Aquest epígraf té la intenció de fer una aproximació sobre la història jueva de la zona de Jerusalem. S'ha establert el període amb la revolta dels macabeus (167 a.C.) fins les desavinences dels fills de Salomé Alejandra (67 a.C.). En total, es tractarà d'un recorregut de 100 anys amb el que es prendrà especial atenció en les darreres dues dècades.

La ciutat de Jerusalem baix el govern de Antíoc IV¹⁹, el rei selèucida²⁰, es trobava d'allò més descontenta. Segon les fonts clàssiques dels llibres dels Macabeus, la gestió d'Antíoc constituí una política religiosa agressiva amb l'objectiu de suprimir la llibertat religiosa dels jueus i atemptar contra la seva identitat amb un ambiciós pla d'hellenització. Tot i que aquest fet es considera una de les principals causes, també s'han d'afegir la nefasta reforma administrativa dels temples realitzada per un predecessor seu, Seleuc IV; la convulsió política que va ocasionar la destitució del summe sacerdot, Oníes III; el foment de les institucions gregues i una considerable pujada fiscal. Aquestes mesures politico-religioses feren que la població esclatés (Bermejo, 2020, p. 87).

---

¹⁹ Fill d'Antíoc III el Gran, va regnar entre el 175 i 163 a.C. (*A. J.* X 263).

²⁰ La dinastia selèucida fou un imperi hel·lenístic successor de l'imperi d'Alexandre Magne (Bermejo, 2020, p. 84).

Així doncs, a l'any 167 a.C, s'inicià la resistència armada contra Antíoc IV on Mataties, un sacerdot rural mogut per una intensa pietat religiosa, s'aixecà com líder de la resistència. (Bermejo, 2020, p. 88). Cal dir, a més, que es tractava d'un personatge il·lustre, important i respectat pel poble i recolzat pel la seva família (*I Mac. 2, 17*). Després d'haver estat un any al capdavant de les forces, Mataties va caure malalt i reuní als seus fills per, entre d'altres coses, designar el seu successor, Judes "el Macabeu" (*A. J. XII 279*).

Mentre Antíoc IV es trobava lluitant contra el poble dels Parts, a l'any 164 a.C. Judes es va fer amb el control de Jerusalem. Fortificaria la ciutat i iniciaria una campanya militar per a la conquesta de Galilea (Bermejo, 2020, p. 89) i, a més, podria ser el cas de que establís una aliança amb Roma (*I Mac. 8, 17-32*). Les lluites contra Antíoc va fer que Judes el Macabeu morís amb batalla (*Bell. 1, 47*).

La successió va recaure en el seu germà Jonatan al 160 a.C. Va dur a terme polítiques internes amb la intenció de millorar la relació amb la població local (*Bell. 1, 47*) i va reforçar el pacte amb els romans (*A. J. XIII 145*). Amb la transferència de poder, la guarnició selèucida aquarterada posà fi a les hostilitats i es firmà un acord amb Jonatan (*I Mac. 9, 68-73*) provocant la legitimació dels Macabeus i el restabliment polític habitual. D'aquest mode, va preparar el terreny per a que la reialesa asmonea, on el summe sacerdot i el poder temporal s'unifiquessin (Bermejo, 2020, p. 91).

Amb la mort de Jonatan al 142 a.C. fou el seu germà, Simó "el Just", qui el va succeir (*I Mac. 13, 7*). Durant el seu mandat el govern de Judea va gaudir d'un període de pau i prosperitat on, addicionalment, s'aconseguí un port en el Mediterrani provocant l'accés al comerç marítim internacional (Bermejo, 2020, p. 88).

A l'any 135 a.C, Ptolomeu de Abubo va ser anomenat governador de la planura de Jericó²¹ pel seu sogre Simó. Va voler apoderar-se del país i va conspirar per eliminar a Simón i els seus fills. Durant un viatge arreu del país, inspeccionant la població i el funcionament de l'administració, els convidà a un fortí anomenat *Doc*. Mentre es duia a terme el banquet de rebuda, quan els convidats estaven gats, Ptolomeu i els seus homes es precipitaren empunyant les seves armes sobre Simón i els seus dos fills matant-los (*I Mac. 16, 11-16*).

Seguidament, va enviar a alguns del seus homes a matar al tercer fill de Simón, Joan. (*Bell, 1, 55*). El jove, quan s'assabentà de la seva arribada, es traslladà a la ciutat ja que tenia gran confiança amb la població degut als èxits collits del seu pare i l'odi en contra de la injustícia

---

²¹ Destacada ciutat de la depressió del Jordan, al nord del Mar Mort i a 23 Km oest de Jerusalem, amb molta importància bíblica (*Bell. I, 56*).

de Ptolomeu. Malgrat aquest darrer també intentà anar a la ciutat, ja fou tard: el poble ràpidament va acceptar Joan Hircano (*Bell.* I, 56). Amb l'ascens d'Hircano al poder es dona per finalitzada la dinastia Macabea, iniciant, així, la dinastia dels Asmoneus (*A.J.*, XIII, 230).

La política exterior d'Hircano es centrà amb l'ampliació del *limes* del país ja que es va dur a terme una gran expansió territorial tan al nord com cap al sud: Galilea i Idumea foren annexades.

Amb relació a la política interior, el nou governador reconstruí les murades de Jerusalem i va emprendre una important activitat edilícia a la ciutat, construint un palau com a residència. Es calcula que la població de l'època ascendia fins els deu mil habitants (Bermejo, 2020, p. 92).

La enveja dels èxits de Joan i dels seus fills donaren pas a una revolta entre la població que fou dissipada en una guerra total (*Bell.* I, 67). Sembla que van ser provocada pels fariseus (*A.J.* XIII, 288). Morí amb l'edat de trenta un anys deixant cinc fills al 104 a.C. (*Bell.* I, 68).

El va succeir el primogènit, Aristòbul, el qual convertí el seu poder en una monarquia (*A.J.* XIII 301) i fou el primer que es posà la diadema²² (*Bell.* I, 70). Malgrat el canvi, el regnat just durà un any, encara que en aquell curt lapse de temps van tenir lloc alguns canvis significatius. La política territorial fou continuada, el que provocà un major i millor desenvolupament dels assentaments a Galilea (Bermejo, 2020, p. 92).

La política expansiva es va afermar en el llarg regnat del germà menor d'Aristòbul, Alexandre Janeo al 103 a.C. (Bermejo, 2020, p. 93) qui va rebre el regnat de l'esposa del primer (*Bell.* I, 85). Les conquestes arribaren per l'est de Transjordània, fins l'extrem meridional del mar Mort, i per l'oest fins les ciutats de la costa palestina. Va ser rebut pel poble amb alegria a causa de les seves victòries, i el final de les campanyes militars suposaren l'inici de la malaltia (*Bell.* I, 105).

Afectat per una febre quartana²³, va pensar que es curaria si es tornava a dedicar a la guerra de nou. En conseqüència, per sotmetre el cos a esforços per damunt de les seves capacitats, acabà amb la seva vida a l'any 76 a.C. (*Bell.* I 106). A la seva mort, tota Palestina al oest del Jordán i probablement també alguns territoris a la part oriental era regida pels asmoneus (Bermejo, 2020, p. 93).

---

²² La diadema, i no la corona, és un distintiu de la reialesa jueva.

²³ Tipus de febre intermitent que es repeteix cada tres o quatre dies.

Alexandre Janeo va entronitzar el regnat a la seva esposa Salomé Alejandra ja que estava segur de que els jueus li prestarien una gran obediència ja que va estar oposada als crims, va atreure la benevolència del poble (*Bell.* I 107).

Segons les instruccions d'Alexandre, Salomé va negociar amb els fariseus ja que s'havien iniciat fortes discrepàncies durant el regnat del seu marit. En el transcurs del funeral, es van dirigir a la multitud per descriure el rei mort, com un rei just. Així, es pot veure com ella es guanyà l'afecte i l'amistat dels fariseus dissipant possibles divisions (*A.J.* XIII 405).

Fou tant la unió que els fariseus van acréixer el seu poder durant el regnat d'Alejandra (*Bell.* I 110) que guanyant-se a seva atenció i confiança es van convertir en administradors del regne. Suposà, doncs, gaudir de les avantatges del poder mentre ella es feia càrrec de les despeses i de les dificultats (*Bell.* I 111). No obstant, també era una dona que vetllava pel seu regne, per tant, va reunir nombroses tropes i va duplicar les seves forces. Amb aquest moviment, sembla que va espantar als reietons de l'entorn (*A.J.* XIII 408).

El matrimoni polític de Salomé i els fariseus començà a ser problemàtic quan aquests varen acusar a Diógenes, personatge il·lustre i amic d'Alexandre, d'haver aconsellat al rei la crucificació de vuit-cents presoners²⁴ i, en conseqüència, el mataren. També instaren a la reina a la recerca, captura i mort de tots aquells que varen participar a la massacre (*Bell.* I 113). Els personatges més il·lustres que eren perseguits varen anar a demanar ajudar a Aristòbul –fill menor de Salomé Alejandra i Alexandre Janeo– (*Bell.* I 114). El fill acusà a la mare de ser esclava de les decisions dels fariseus (*A.J.* XIII 416). Finalment, la va convèncer per a que perdonés a aquests homes per tractar-se de personatges d'alt *status* (*Bell.* I 114).

Posteriorment, Alexandra va enviar un exèrcit, amb el seu fill Aristòbul al capdavant, contra Damasc per atacar a Ptolomeu ja que resultava un veïnat molest per la ciutat de Jerusalem (*A.J.* XIII 416) i s'apoderà d'ella sense trobar-hi pràcticament resistència (*Bell.* I 115). Per una altra banda, Alexandra va arribar a acords amb Tigranes, rei d'Armènia (*A.J.* XIII 416), el qual suposava una amenaça molt greu pel territori jueu (*Bell.* I 115).

Després dels esdeveniments comentats, la reina va caure greument malalta i, en conseqüència, el seu fill petit, Aristòbul es va posar en marxa (*A.J.* XIII 422). Es va apoderar de de totes les fortaleses i, amb els diners que va aconseguir, va reclutar mercenaris i

---

²⁴ Episodi ocorregut durant el regnat d'Alexandre Janeo. Una vegada conquerida la ciutat de Bemeselis, va dur a Jerusalem i va fer crucificar a vuit-cents presoners enmig de la ciutat i decapità a les seves esposes i fills. davant els seus propis ulls (*Bell.* I 97).

s'anomenà rei a si mateix (*Bell.* I 117). La reina, instada pel seu fill major, Hircano, va fer tancar a la dona i als fills a la Torre Antonia²⁵ (*Bell.* I 118).

Alexandra va morir a l'any 67 a.C. després d'haver governat durant nou anys (*Bell.* I 119) a l'edat de setanta tres (*A.J.* XIII 430) i abans d'haver iniciat el combat amb Aristòbul per haver llevat el regne al seu germà (*Bell.* I 119).

Després de la mort de la reina, les lluites de poder entre Hircano i el seu germà Aristòbul foren el preludi del fi de la dinastia i del seu control de la regió de Palestina (Bermejo, 2020, p. 93).

9. La Guerra Civil jueva i la intervenció romana

L'enemistat entre els dos fills no s'inicià després de la mort de Salomé Alejandra; sinó que amb la mort del pare ja s'esperaven que el poder regi recaigués sobre algun dels dos. El pare li deixà a la muller perquè no confiava amb els seus fills. Segons ell, el fill major, Hircano, era dèbil per administrar els assumptes d'Estat i era un enamorat de la vida tranquil·la; mentre que el fill menor, Aristòbul, era un home actiu i massa decidit (*A.J.* XIII 405).

Tot i que l'hereu del tron era Hircano, al qui la mare en vida li va encomanar el regne, (*Bell.* I 120) Aristòbul li declarà immediatament la guerra. A la batalla que va tenir lloc a la ciutat de Jericó, un gran nombre de soldats d'Hircano varen desertar canviant-se de bàndol (*A.J.* XIV 4). Davant la clara derrota, Hircano va fugir a Jerusalem i es dirigí cap a la Torre Antonia on restaven com ostats la dona i els fills d'Aristòbul (*Bell.* I 121).

Una vegada apoderats d'ells, Hircano i Aristòbul iniciaren conversacions per concretar un acord, que finalment posà fi a la enemistat que regnava entre els dos germans. Varen estipular a Aristòbul com a nou rei, baix el nom d'Aristòbul II, i Hircano gaudiria dels honors propis de ser el germà del rei i renunciaria totes ses seves obligacions regies (*A.J.* XIV 4).

Malgrat les negociacions fructíferes, la por es va apoderar dels enemics d'Aristòbul II per la seva inesperada i rapidesa pujada al tron. Un d'ells, Antipatre²⁶ amb l'ajuda del rei d'Aràbia, Aretas, conspiraren contra el rei i instaren a Hircano a recuperar el seu tron (*Bell.* I 123-124). Així doncs, se li concedí un exèrcit compost per cinquanta mil soldats d'infanteria i cavalleria²⁷ i es dirigí a Jerusalem on Aristòbul no va resistir l'atac (*Bell.* I 125).

---

²⁵ Fortalesa situada a la part nord del temple de la ciutat de Jerusalem.

²⁶ Nascut a Ideumea, disposava de nombrosos recursos econòmics i riqueses i era de un natural actiu i propens a sosllevar-se (*A.J.* XIV 8).

²⁷ Les xifres varien en relació a *Antiguitats Jueves* XIV 19, on només la cavalleria contava amb cinquanta mil genets.

Paral·lelament, entra a escena Escauro, un general romà, el qual es trobava a Síria i fou enviat per Pompeu mentre que ell estava a Armènia lluitant contra Tigranes²⁸. El cònsol, arribà a la ciutat de Damasc on es trobaria que Luli i Metel ja l'havien presa (*A.J.* XIV 29). Assabentat de la situació de Judea, es va afanyar a anar-hi com si es tractés d'una presa fàcil (*Bell.* I 127).

A la seva arribada, es varen presentar ambaixadors dels dos germans preguntant-li els uns i els altres una aliança. No obstant, Aristòbul va prometre que li donaria quatre-cents²⁹ talents i unes exigències moderades; mentre que Hircano li feria entrega d'un nombre no inferior de talents i promeses increïbles amb unes exigències molt series. Pompeu, en aquest cas, pensà en l'estratègia de poder assolir la conquesta enlloc dels diners i la realitat és que no és el mateix prendre per la força un ciutat perfectament amuradada i potent que expulsar uns desertors i un gran nombre d'àrabs (*A.J.* XIV 29). Així doncs, Pompeu es posà de part d'Aristòbul i obligà a l'enemic a aixecar el setge. Per la seva part, Aristòbul es va dirigir amb un exèrcit cap Hircano i Aretas on varen combatre a la ciutat de Papiron³⁰, sortint guanyador (*Bell.* I 130).

Derrotats, Hircano i Aretas es dirigiren una vegada més a Pompeu per suplicar que refusés l'actitud violenta d'Aristòbul i restablís el poder regi que li corresponia (*Bell.* I 131). Davant aquest nou escenari, el mandatari romà es dirigí cap Aristòbul el qual es va amagar a la fortalesa d'Alejandro. L'arribada de Pompeu va fer que el jueu sortís per parlar-hi amb ell i finalment fugí a Jerusalem per preparar la defensa (*A.J.* XIV 34).

Pompeu, irritat amb aquest comportament, va reunir l'exèrcit que pensava dur contra els àrabs així com les forces auxiliars de Damasc i de la resta de Síria més les legions romanes amb les que contava, per marxar contra Aristòbul (*A.J.* XIV 48).

Aristòbul, espantat per la seva arribada, li suplicà i va poder aplacar la colera de Pompeu amb la promesa de diners i d'entregar-li ell mateix la ciutat. Malgrat les promeses, una vegada més Aristòbul no la va complir; Gabini³¹, enviat a Jerusalem per Pompeu per a la recerca dels diners, tornà sense que els habitants el deixessin entrar (*Bell.* I 140). Exaltat per la situació, Pompeu va fer detenir Aristòbul i es dirigí cap a la ciutat de Jerusalem la qual estava sòlidament fortificada per totes les zones manco la part nord (*A.J.* XIV 54). Cal esmentar que la orografia no ajudava per un setge, ja que pròxim a les murades hi havia un barranc. Fet

---

²⁸ El qual es va rendir a Pompeu la tardor de l'any 66 a.C. (*Bell.* I 127).

²⁹ Segons *De Bello Judaico* I 128, serien tres-cents talents.

³⁰ Aquesta població, citada també a *Antiguitats jueves* XIV 33, no ha estat identificada plenament.

³¹ Fou un gran militar romà i serví baix les ordres de Pompeu a l'est i va ser anomenat cònsol al 58 a.C. (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p. 618).

l'estudi de la força defensiva de la ciutat, sumant-li l'emmurallament, que, encara que la ciutat fos pressa, el Temple seria un segon lloc de refugi pels enemics ja que és trobava dintre de la ciutat i també amuradat (*Bell. I 141*).

Mentre els romans dubtaven com iniciar l'ofensiva, a l'interior de la ciutat varen esclatar dissensions al no tenir tots la mateixa opinió sobre la situació, sinó que mentre alguns defensaven d'entregar-li la ciutat a Pompeu, els partidaris d'Aristòbul animaven a la població a tancar-li les portes de la ciutat i atacar-li, entre d'altres coses perquè es trobava empresonat (*A.J. XIV 58*). La por va fer que molts estigueren d'acord amb facilitar-li l'entrada als romans (*Bell. I 142*).

Vençuts, el bàndol d'Aristòbul es refugiaren en el Temple i destruïren el pont que el connectava amb la ciutat (*Bell. I 143*). Els altres, en canvi, després d'obrir les portes de la ciutat a l'exèrcit romà, posaren en ma de Pompeu la ciutat i el palau. La decisió per controlar el Temple fou cercar un enteniment entre les ambdues parts, i es dirigiren als refugiats amb propostes conciliadores, però la seva negativa va fer que els romans possessin fil a l'agulla (*A.J. XIV 58*).

Els romans, juntament amb els partidaris d'Hircano, varen cobrir el fossat i tot el barranc amb material que havien transportat les legions. Cal dir que la tasca fou molt difícil de dur a terme ja que els jueus des del Temple els entorpien (*Bell. I 143*). Amb aquesta situació es va arribar el dissabte que pels jueus implicava el descans sabàtic que es respectava en tot moment, excepte si s'era atacat directament (*Bell. I 145*). Aquesta darrera condició fou afegida durant les guerres dels Macabeus per impedir que els enemics s'aprofitessin d'aquesta costum religiosa jueva (*IMac. 2, 40*). No obstant, Pompeu, coneixedor de la norma hebrea, es va servir d'ella i no els atacà directament sinó que els romans varen poder preparar-se pe setge al temple sense que els jueus els hi poguessin impedir (*Bell. I 146*).

S'aixecaren torren sobre el terraplè i s'atacà la murada, mentrestant les balistes³² repel·lien als situats a dalt del temple (*Bell. I 147*). En el tercer més del setge, els romans amb prou feines, una vegada més aplicats els ingenis militars, la torre més gran va caure i deixà obert una enclotxa on es precipitaren els romans (*A.J. XIV 59*). Aquest fet va ocórrer en setembre o octubre de l'any 63 a.C. (*Bell. I 149*).

El primer a escalar la murada fou Corneli Faust, fill de Sila, amb els seus soldats i, posteriorment, va fer lo propi el centurió Furio. Dintre del Temple es trobaren molts de jueus

---

³² Màquines de guerra que servien per llançar pedres i altres artefactes contundents.

morts, ja sigui per l'anihilació dels romans o entre ells mateixos. Els jueus caiguts ascendiren a dotze mil, mentre que les baixes romanes foren escasses (*A.J. XIV 69*).

Finalment, Pompeu entrà amb els seus soldats a la càmera del santuari on només el summe sacerdot tenia permès entrar-hi i es quedaren contemplatius amb el que s trobaren: nombrosos objectes completament d'or, com les làmpades, canelobres, la taula i un tresor sagrat de quasi dos mil talents (*Bell. I 147*). Pompeu no només no va arrambar sinó que va comunicar als servidors del Temple que el purifiquessin, netegessin i realitzassin els sacrificis segon les seves costums (*A.J. XIV 69*).

Conclusa la guerra, Pompeu anomenà Hircano com a nou summe sacerdot degut a la seva ajuda prestada durant el setge (*Bell. I 153*).

10.La Judea Romana

Després de la intervenció romana a la guerra civil entre els diferents partidaris dels germans (Hircano i Aristòbul), Israel fou obligada a tributar a Roma i quedà convertit a l'any 63 a.C., en un dels seus estats vassalls, encarregats de vigilar la frontera amb els Parts³³ –membre d'una tribu persa hostil– i a defensar-la en cas necessari (Cavero, 2011, p.58).

Com s'ha comentat, Pompeu declarà a Hircano com a summe sacerdot, reconegut com Hircano II (63 – 40 a.C.) i li va permetre governar la nació, però no conservar el títol reial. No obstant, per les qüestions militars se li designà al idumeu, Antipatre (Cavero, 2011, p.58).

Els límits del territori baix el domini d'Hircano foren restringits. Per una banda, se li restringia la sortida al Mar Mediterrani –anul·lant un dels grans assoliments de la política expansionista dels darrers de la dinastia asmonea– i per altres, les ciutats hel·lenes costeres com Gaza o Dora, declarades lliures, passen a formar part a la província de Síria, així com les ciutats a l'est del Jordan (Bermejo, 2020, p.103).

A la tornada a Roma, Pompeu se'n va dur amb ell a Aristòbul i la seva família així com presoners de guerra (*Bell. I 157*). Un fill d'Aristòbul, Alexandre, va aconseguir escapar-se de Pompeu (*Bell. I 158*) i amb un període curt de temps va aconseguir reunir una exèrcit nombrós. Molestava a Hircano i realitzava saquejos per Judea, tenia la clara intenció de derrocar a Hircano i recuperar el territori que li va ser arravatat al seu pare (*Bell. I 160*).

Gabini envià a un jove general, Marc Antoni, amb part de les seves tropes que prestarien auxili a les tropes d'Antiprat. Alejandro, davant l'exèrcit enemic unificat, es va retirar als voltants

---

³³ El país dels parts s'estenia per les costes del Mar Caspi (*Est. XI, 514*).

de Jerusalem i es va dur a terme la batalla on va perdre al voltant de sis mil homes: tres mil moriren i els altres tres mil foren fets presoners (*Bell. I 162-163*).

Després d'haver donat l'estocada, Gabini va voler negociar amb l'exèrcit restant a les voreres de la ciutat d'Alejandro, però aquests van prendre la decisió d'anar amb Alejandro fins al final (*Bell. I 162-163*). Els romans reforçaren el setge i Alexandre no va tenir més remei que enviar missatgers per demanar la pau i entregar-li les guarnicions que encara li quedaven (*Bell. I 167*) Posteriorment, el general romà va fer destruir totes les fortificacions on s'havia amagat l'Alexandre, per a que no tornessin a ser una nou punt de suport en el cas de que hi hagués una segona guerra (*Bell. I 168*).

Paral·lelament, Aristòbul també s'escapà de Roma per dirigir-se a Judea. Com van fer altres reis asmoneus en el passat, es va apoderar d'Alejandro i va aixecar un exèrcit de jueus en contra del poder romà (*Bell. I 171*). Gabini quan s'assabentà envià guarnicions per aplacar-lo i després d'una cruenta batalla³⁴, Aristòbul fou empresonat de nou i enviat a Roma de nou (*Bell. I 172-174*).

Ens trobem en el context de que un nou home poderós s'erigirà dintre la política gràcies a les seves exitoses campanyes militars a la Gàl·lia i sacsejarà els pilars que sostenien la República romana. Juli Cèsar es presentarà a Roma amb les seves tropes i s'esdevindrà la segona guerra civil romana (49 – 44 a.C) contra Pompeu (López *et* Lomas, 2004, p. 2019) tindria conseqüències per a la història de Judea (Bermejo, 2020, p.104). Mort Cneu Pompeu el 28 de setembre del 48 a.C. (*Bell. I 187*) farà que tota la política que tingui que veure amb Judea, la durà Cèsar, nou *dictator*³⁵ a perpetuïtat (López *et* Lomas, 2004, p. 224).

Al mateix temps, la província de Síria es va revoltar. La idea de Cèsar fou alliberar a Aristòbul, dotar-li de dues legions i enviar-li ràpidament amb la intenció de que els habitants en veure'l deixessin de fer la guerra (*Bell. I 183*). El pla va sortir malament per la enveja i la diferent predisposició del jueu. Finalment, Aristòbul II fou assassinat pels partidaris de Pompeu, mentre que el seu sogre i governador de Síria, decapità el seu fill, Alexandre. (*Bell. I 184-185*).

Juli Cèsar ratificà a Hircano II anomenant-lo etnarca dels jueus, mentre que l'home fort de Judea continuava essent Antípatro (*Bell. I 199*). L'ascens d'aquest darrer suposà també el dels

---

³⁴ Moriren uns cinc mil jueus, uns dos mils es refugiaren a les colines i uns dos mil més es retiraren.

³⁵ Una extraordinària suprema magistratura a Roma. Emprada amb un principi només per qüestions militars, posteriorment també per afers domèstics. No confondre amb la concepció que es té en l'actualitat (Hornblower *et* Spawforth, 1999, p.465) .

seus fills, Fasael i Herodes, que foren assignats estratègies de Jerusalem i Galilea respectivament (Bermejo, 2020, p.104).

Amb l'assassinat de Cèsar al 44 a.C., Antípatro es va fer aliat de Casi contra Marc Antoni. L'aliat arribà a Síria reclamant tropes i grans sumes de diners per fer front al fill polític de Cèsar (A.J. XI, 1-2). Tenint l'aristocràcia jueva en contra, fou enverinat al 43 a.C. (*Bell. I* 202).

Posteriorment, els parts conquistaren Síria a l'any 40 a.C. i donaren suport a Antígon –el fill menor d'Aristòbul II– el qual entrà a Jerusalem amb el suport dels partidaris de la monarquia asmonea. Fasael i Hircano II foren capturats i Herodes viatjà a Roma per demanar ajuda. El senat romà l'anomenà Rei de Judea i amb un exèrcit va aconseguir després d'una llarga guerra de tres anys prendre Jerusalem i Antígon fou fet presoner i ajusticiat pels romans (Cavero, 2011, p. 59).

Herodes anomenà a Aristòbul III com summe sacerdot per no augmentar l'odi que tenien els partidaris de la monarquia asmonea. Encara que posteriorment, va creure que el seu tron perillava mentre quedessin amb vida membre de la branca masculina dels asmoneus i va fer ofegar a Aristòbul, al 35 a.C. fet passar com un accident. Al 30 a.C. va fer assassinar també a Hircano acusant-lo de conspirador. D'aquesta forma, Herodes aconseguí el seu objectiu: acabar amb els asmoneus i erigir-se al tron sense cap possible enemic. El seu regnat duraria fins l'any 4 a.C. (Bermejo, 2020, p.105-106).

11. Conclusions

La conquesta de Cneu Pompeu estudiada segons el relat *De Bello Judaico* de Flavi Josep ha estat d'allò més satisfactori. Tenint en compte que estem davant l'obra clàssica que millor narra es fets amb tot luxe de detalls, fa que aquesta tasca adquireixi una altre dimensió. Una vegada desenvolupats tots els epígrafs del treball cal fer un comentari en relació amb els compliments del objectius establerts al inici.

En primer lloc, s'ha realitzat un estudi sobre la biografia de Flavi Josep (33 – 100 d.C.) juntament amb els esdeveniments més importants de la seva vida. El viatge que fem des de el seu naixement fins la seva mort és per descomptat agitat. Un jueu, d'origen familiar sacerdotal, amb posicions de rellevància s'erigeix líder de la resistència jueva a la revolta que té lloc al 70 d.C. Posteriorment, és empresonat per l'emperador Vespasià el qual després esdevindrà el seu amic i li atorgarà la ciutadania romana i amplis beneficis –com viure a l'antiga casa de l'emperador o una pensió anual–. A més, es convertirà en el negociador per part dels romans per a que els jueus depositin les armes. Sense dubte, no ha deixat d'esser interessant el

coneixement d'aquests fets i poder-los treballar des de la font directa escrita per ell mateix, ja que em de recordar que també escriu una obra anomenada *Autobiografia* on narren tots els esdeveniments comentats. D'igual forma, el treball discuteix a fons el contingut *De Bello Judaico*, el significat de l'obra, les fonts emprades, els debats existents així com els còdex on ens a arribat la majoria d'informació. Es pot concloure, doncs, que *La guerra dels jueus*, en el fons, és una obra històrica rodejada d'una intensa polèmica dintre del propi judaisme i no en l'àmbit doctrinal cristià, sinó en el purament literari o històric, la influència del relat es també notòria com hem pogut veure al llarg del treball.

En segon lloc, l'obra tractada ens fa un aproximament del context jueu abans de la conquesta per part de Pompeu. La intenció ha estat aprofitar-la i hem situat l'inici dels antecedents a l'any 167 a.C. amb la revolta dels Macabeus per l'enderrocament del rei selèucida Antíoc IV on el líder de la resistència Mataties i el seu fill Judes "el Macabeu" iniciarien la saga. A la circumstància jueva no només hem fet un anàlisi sobre la successió dels governadors fins la mort de Salomé Alejandra (67 a.C); sinó que també hem posat el focus a la política interior i exterior que duien a terme tots ells, assistint a una transformació interna i una expansió externa del país dels jueus.

En tercer lloc, hem pogut observar el contacte romà-jueu al llarg del segle II a.C. on els governadors macabeus veien en l'incipient Roma, un futur aliat de gran pes fins arribar a la guerra civil entre Aristòbul i Hircano, fills de Salomé Alejandra, i com en aquest cas Cneu Pompeu aprofità la conjuntura jueva per fer una intervenció militar. Una acció que, sens dubte, no fou gens fàcil. Les continues disputes entre els germans, la negociació que va dur a terme amb ells i no el compliment dels tractes pactats foren l'espurna que faltava per a que Pompeu es plantés a les portes de Jerusalem amb les seves legions. La por de la població local va fer que es rendissin deixant entrar als romans; mentre que els partidaris a Aristòbul i els que no es volien rendir es refugiaren al Temple. Davant aquesta acció, s'inicia una sèrie d'estratègies militars i d'enginyeria per entrar-hi dintre i acabar amb els darrers nuclis revoltats al poder romà.

En quart lloc, s'analitza, de forma breu, les conseqüències de la victòria romana sobre Jerusalem ja que els esdeveniments immediatament posteriors amb les tornades d'Aristòbul i, posteriorment, del seu fill per la recuperació del territori marcaren la política romana en relació a l'antic país dels jueus. El que si fou clar, es que a mig termini, es va perdre l'autonomia política davant el control de la potència itàlica aconsegueix obtenir tota la conca del Mediterrani. També hem de tenir en compte l'episodi que ocorre durant la vida de Flavi Josep

sobre la revolta jueva de Jerusalem que ocorre quasi cent anys després dels esdeveniments treballats.

Així doncs, la present tasca ha pretès dur a terme una aproximació sobre la conquesta de Jerusalem per part de Cneu Pompeu partint d'un context general d'ambdós bàndols, per conèixer en profunditat la casuística concreta dels dos escenaris a partir del segle II i sobretot en el I a.C. L'estudi del tema l'hem pogut dur a terme gràcies a les obres *De Bello Judaico* i *Antiguitats jueves I-XX* de Flavi Josep que sens dubte han estat la peça angular per la realització de la tasca. També s'han emprat altres obres clàssiques amb la intenció de complementar o arrodonir la informació aportada com podria ser els dos llibres dels Macabeus –d'autor desconegut– o els treballs d'autors grecoromans com són Plutarc i Estrabó.

En definitiva, la conquesta romana de Jerusalem va suposar grans canvis polítics i socials on tampoc varen ser exempts de la caiguda de la república i l'inici de l'imperi.

12. Abreviatures

A.J. *Antiguitats jueves*

Aut. *Autobiografia*

Bell. *De Bello Judaico*

Con. *Contra Apió*

Est. Estrabó

Mac. *Macabeus*

Plut. Plutarc

13. Fonts

- Estrabó (1991) *Geografía. Libros I-II* (J. García Blanco et J.L. García Ramon, Trad.) Madrid: Gredos (Obra original publicada entre el segle I a.C – I d.C.)
- (2003) *Geografía. Libros XI-XIV* (M^a. P. De Hoz, Trad.) Madrid: Gredos (Obra original publicada entre el segle I a.C – I d.C.)
- Josep, T. F. (1997) *De Bello Judaico. Libros I-III* (J. M^a. Nieto, Trad.) Madrid: Gredos. (Obra original publicada ca. 75)
- (1997) *De Bello Judaico. Libros IV-VII* (J. M^a. Nieto, Trad.) Madrid: Gredos. (Obra original publicada ca. 75)
- (1961) *Obras Completas de Flavio Josefo* (L. Farré, Trad.) Barcelona: Acervo Cultural. (Obras originals publicades a finals del segle I)
- (1997) *Antigüedades Judías. Libros I-XI* (J. Vara, Ed.) Madrid: Akal/Clásica (Obra original publicada ca. 94)
- (1997) *Antigüedades Judías. Libros XII-XX* (J. Vara, Ed.) Madrid: Akal/Clásica (Obra original publicada ca. 94)
- (1994) *Autobiografía. Contra Apión* (M. Rodríguez, Trad.) Madrid: Gredos (Obra original publicada ca. 99)
- (2022) *Vida de Flavio Josefo* (A. Carbón, Trad.) Madrid: Verbum (Obra original publicada ca. 99)
- Llibre I dels Macabeus*, Bíblia Catalana Interconfessional. Barcelona, 2016
- Llibre II dels Macabeus*, Bíblia Catalana Interconfessional. Barcelona, 2016
- Plutarc (1985) *Vidas paralelas. Tomo III*. (A. Pérez, Trad.) Madrid: Gredos (Obra original publicada segle II d.C.)
- (1985) *Vidas paralelas. Tomo V*. (A. Pérez, Trad.) Madrid: Gredos (Obra original publicada segle II d.C.)

14. Bibliografia

- Atkinson, K. (2013). Queen Salome: Jerusalem's Warrior Monarch of the first Century B.C.E. *H-War*, pp. 296.
- Amela Valverde, L. (2005) Pompeyo Mago y Atenas. *Polis: Revista de ideas y formas políticas de la Antigüedad Clásica*, vol. 17, pp. 7–30.

- Ayaso, J.R. (1990). *Iudae Capta. La Palestina romana entre las dos guerras judías (70-132 d.C.)*. Estella: Verbo Divino.
- Beard, M. (2007). *El triunfo romano: Una historia de Roma a través de la celebración de sus victorias*. Barcelona: Crítica.
- Ben-Sasson, H.H. (1976) *A history of the jewish people*. Harvard Universty press.
- Bermejo Rubio, F. (2020). *Los judíos en la antigüedad*. Madrid: Síntesis.
- Bright, J. (1970). *La historia de Israel*. Bilbao: Desclée de Brouwer.
- Cavero Coll, J.P. (2011). *Breve historia de los judíos*. Madrid: Nowtilus.
- Cid Zurita, A. (2011). Roma se tambalea. El aumento de los personalismos a fines de la República. *Revista electrónica Historias del Orbis Terrarum*, núm. 07, pp. 51–87.
- Cohen-Matlofsky, C. (2016). Flavius Josephus, the man and his ambitions: a prosopographic study. *The polish journal of biblic research*, vol.15, pp. 98–117.
- Crook, J. A.; Lintott and Rawson, E. (2006) *The Cambridge Ancient History: The Last Age of the Roman Republic (146–43 B.C.)* Cambridge: Cambridge University Press
- Fields, N. (2012). *Pompey, The Great*. Oxford: Osprey Publishing.
- García Iglesias, L. (1994) Introducción general. En Josep, F. *Autobiografía. Contra Apión*. (pp. 7- 27) Madrid: Editorial Gredos.
- Kovailov, S.I. (1992). *Historia de Roma*. Madrid: Akal.
- Hall, J. F. (1997). The Roman Province of Judea: A historical overview. *Masada and the world of the New Testament*, vol. 36, pp. 319–336.
- Hernández-Sampelayo, M. (2009). Breve historia del pueblo de Israel, Ayer y hoy, ¿Puede haber esperanza de paz en ese territorio? *Historia Actual Online*, vol. 20, pp. 93-99.
- Hornblower, S, & Spawforth, A (1999) *The Oxford classical dictionary* Oxford: Oxford University Press
- López Barja de Quiroga, P. et Lomas Salmonte, F.J. (2004). *Historia de Roma*. Madrid: Akal.
- Merino Rodríguez, M. (2017). *La Biblia comentada por los Padres de la Iglesia: Tobías, Judit, Ester 1-2 Macabeos*. Madrid: Ciudad Nueva.
- Nieto Ibáñez, J. M^a. (1994) En Josep, F. *De Bello Judaico*. Madrid: Editorial Gredos.
- García Blanco, J. et García Ramon, J.L. (1991). En Estrabó, *Geografía* Madrid: Gredos.
- Rocca,S. (2008). *The Forts of Judea 168 BC-AD 73: From the Maccabees to the Fall of Masada*. Oxforsd Osprey Publishing.